

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (2002) 2
Version géorgienne
Georgian version

ევროპის კომისია რასიზმისა და
შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ

მოხსენება საქართველოს შესახებ

მიღებულია 2001 წლის 22 ივნისს

სტრასბურგი- 23 აპრილი 2002

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Secrétariat de l'ECRI / Secretariat of ECRI
Direction Générale des Droits de l'Homme - DG II /
Directorate General of Human Rights - DG II
Conseil de l'Europe / Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

TABLE OF CONTENTS

წინასიტყვაობა	5
რეზიუმე	6
ნაწილი I: სიტუაციის მიმოხილვა.....	7
ა. საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტები.....	7
ბ. კონსტიტუციის დებულებები და სხვა ძირითადი დებულებები.....	8
გ. სისხლის სამართლის კანონის დებულებები.....	10
დ. სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის პროცედურები.....	11
ე. სპეციალიზებული ორგანოები და სხვა ინსტიტუტები.....	12
ვ. განათლება, ტრენინგი და ინფორმირებულობის ამაღლება.....	14
ზ. საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიღება და სტატუსი.....	15
- ლტოლვილები და თავშესაფრის მაძიებლები.....	15
- მიგრანტები	16
თ. საჯარო მომსახურების ხელმისაწვდომობა.....	17
- განათლების ხელმისაწვდომობა	17
ი. დასაქმება	17
კ. დაუცველი ჯგუფები	18
- თურქი მესხები.....	18
- ბოშები.....	19
ლ. ანტიდისკრიმინაცია.....	20
მ. ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის მონიტორინგი.....	20
ნ. სამართალდაცვის ორგანოების თანამშრომელთა საქციელი.....	20
ო. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.....	21
პ. აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში არსებული კონფლიქტების შედეგად შექმნილი მდგომარეობა.....	22
- ტერიტორიები, რომლებიც ამჟამად არიან საქართველოს ხელისუფლების ქმედითი კონტროლის გარეშე.....	22
ნაწილი II: განსაკუთრებული შეშფოთების გამომწვევი საკითხები.....	23
ჟ. შეუწყნარებლობა რელიგიურ უმცირესობათა მიმართ.....	23
რ. ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების მდგომარეობა, განსაკუთრებით ქართული ენის ცოდნის თვალსაზრისით.....	26
ბიბლიოგრაფია	28
დამატება.....	33

წინასიტყვაობა

ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ (ECRI) ევროპის საბჭოს ორგანოა და მის შემადგენლობაში შედიან დამოუკიდებელი ექსპერტები. მისი მიზანია ბრძოლა რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტიემიტიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ პან-ევროპულ დონეზე, ადამიანის უფლებათა დაცვის კუთხით.

ECRI-ს სამუშაო პროგრამის ერთ-ერთი ძირითადი ქვაკუთხედია “მიდგომა ქვეყნების მიხედვით”, რომლის მეშვეობით იგი ახალიზებს სიტუაციას ევროპის საბჭოს თითოეულ წევრ ქვეყანაში რასიზმისა და შეუწყნარებლობის პრობლემატიკასთან დაკავშირებით, და წარმოადგენს თავის წინადადებებს გამოვლენილი პრობლემების დაძლევის მიზნით.

1998 წელს ECRI-მ დაასრულა თავის მოხსენებათა მომზადების პირველი რაუნდი იმ პერიოდისათვის ევროპის საბჭოში შემავალი ყველა ქვეყნისათვის. 1999 წლის იანვარში ECRI შეუდგა თავისი საქმიანობის მეორე ეტაპს. ეს ეტაპი გაგრძელდება ოთხ წელს (1999-2002წწ.) და კვლავ მოიცავს ევროპის საბჭოს ყველა ქვეყანას ისე, რომ ყოველწლიურად მომზადდეს სულ ცოტა ათი მოხსენება. ამგავრად, ამ ეტაპზე ECRI-მ გაითვალისწინა პირველი მოხსენების მომზადება საქართველოში არსებული მდგომარეობის შესახებ რასიზმისა და შეუწყნარებლობის პრობლემის თვალსაზრისით.

მოხსენების საბოლოო ვარიანტის მიღებამდე ECRI-ს საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპია კონფიდენციალური დიალოგის გამართვა მოცემულ ქვეყანასთან. მოხსენებების მომზადების მეორე რაუნდი ითვალისწინებს ახალ პროცედურას, რომლის მიხედვით მეორე მოხსენების შედგენამდე ხორციელდება ECRI-ს მომხსენებელთა საკონტაქტო ვიზიტის ორგანიზება.

საკონტაქტო ვიზიტი საქართველოში გაიმართა 2001 წლის 19-22 მარტს. ამ ვიზიტის დროს მომხსენებლები შეხვდნენ სხვადასხვა სამინისტროებისა და მმართველობითი ორგანოების წარმომადგენლებს, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან ECRI-ს მანდატით გათვალისწინებულ საკითხებზე. ECRI გულითად მადლობას უხდის საქართველოს ხელისუფლებას საკონტაქტო ვიზიტის ორგანიზებისას გაწეული თანამშრომლობისათვის, განსაკუთრებით ყველა იმ პირს, ვინც დახვდა დელეგაციას და მიაწოდა მას უაღრესად მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მათ კომპეტენციას მიეუთვნებულ საკითხებზე. ECRI-ს სურს აგრეთვე მადლობა გადაუხადოს საქართველოს ეროვნულ ღიაზონს (საკონტაქტო თანამდებობის პირს). ECRI-ს მომხსენებლებმა დიდად დააფასეს მისი ეფექტიანი საქმიანობა და თანამშრომლობა.

გარდა ამისა, ECRI-ს სურს შეტანილი სასარგებლო წვლილისათვის გადაუხადოს მადლობა საქართველოს ყველა არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლებს, რომელთაც საკონტაქტო ვიზიტის პერიოდში შეხვდნენ ECRI-ს მომხსენებლები.

წინამდებარე მოხსენება შედგენილია ECRI-ს მიერ და მისი პასუხისმგებლობით. იგი მოიცავს სიტუაციას 2001 წლის 22 ივნისის მდგომარეობით. შემდგომში მომხდარი ნებისმიერი ცვლილება ECRI-ს მიერ გაანალიზებული და დასკვნებსა და რეცომენდაციებში გათვალისწინებული არ არის.

რეზიუმე

ბოლო წლებში საქართველომ გადადგა გარკვეული პოზიტიური ნაბიჯები რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის გზაზე. საქმე ეხება რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის საწინააღმდეგო საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტების რატიფიცირებას, სახალხო დამცველის ინსტიტუტის და სამოქალაქო ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტის შექმნას, საგანმანათლებლო სისტემის დაწყებითი და საშუალო საფეხურების რეფორმირებასა და მასში ადამიანური განზომილების გაძლიერებას, აგრეთვე ეროვნულ უმცირესობათა მიერ ქართული ენის შესწავლის პროგრამის მიღებას.

მაგრამ რასიზმის, შეუწყნარებლობისა და პირდაპირი თუ არაპირდაპირი დისკრიმინაციის პრობლემა მაინც არსებობს და იწვევს რელიგიურ და ეროვნულ უმცირესობათა ჯგუფების შეშფოთებას. გარკვეული პრობლემები შეინიშნება აგრეთვე უცხოელებთან ურთიერთობაში. ხელისუფლების და განსაკუთრებით პოლიციისა და პროკურატურის ორგანოების რეაგირება რასიზმის, შეუწყნარებლობისა და დისკრიმინაციის გამოვლინებებზე უმეტეს წილად არ ყოფილა ადეკვატური. შეშფოთებას იწვევს აგრეთვე ეროვნულ უმცირესობათა იზოლირებულობა ქართულ საზოგადოებაში, რაც გამოწვეულია ამ ჯგუფთა წევრების მიერ ქართული ენის არასაკმარისი ცოდნით. ამ მოსხენებაში ჩქI აღნიშნავს აგრეთვე იმას, რომ არ არსებობს ყოვლისმომცველი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული ანტიდისკრიმინაციული ნორმები, რომლებიც ეფუძნება კანონს და მოიცავს ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში არსებულ დისკრიმინაციას. ლაპარაკია, კერძოდ, ზედმიწევნით ეფექტიანი სპეციალიზებული ორგანოს და სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში რასობრივი შუღლის წაქეზების ამკრძალავი ნორმის არარსებობის შესახებ.

წინამდებარე მოსხენებაში ECRI რეკომენდაციას აძლევს საქართველოს ხელისუფლებას გადადგას შემდგომი ნაბიჯები მთელ რიგ სფეროებში რასიზმის, ქსენოფობიის, დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის გზაზე. ეს რეკომენდაციები ეხება, კერძოდ, იმას, რომ ხელისუფლებამ უფრო ეფექტიანი რეაგირება მოახდინოს შეუწყნარებლობის გამოვლინებებზე, განსაკუთრებით, რელიგიურ უმცირესობათა წევრების, და არა მარტო მათ, წინააღმდეგ; გააძლიეროს ძალისხმევა ქართულ საზოგადოებაში მისი ყოველი წევრის სრულფასოვანი მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად, მათ შორის ქართული ენის ადეკვატური ცოდნის მიღწევის გზით; გადაამუშაოს სისხლის სამართლის საკანონმდებლო ნორმები ECRI-ს მიერ აღნიშნულ სფეროებში და მიიღოს სამოქალაქო და ადმინისტრაციული ანტიდისკრიმინაციული ნორმები, რომლებიც მოიცავენ ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში არსებულ დისკრიმინაციას; აამაღლოს გათვითცნობიერება სახელმწიფო ხელისუფლებაში და მთლიანად საზოგადოებაში რასიზმისა და დისკრიმინაციის საკითხებში.

ნაწილი I: სიტუაციის მიმოხილვა

ა. საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტები

1. საქართველო შეუერთდა მრავალ საერთაშორისო სამართლებრივ დოკუმენტს, რომლებიც ეხება რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროს. ECRI მიესალმება იმ ფაქტს, რომ საქართველომ ხელი მოაწერა ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-12 დამატებით ოქმს, რომელიც ზოგადად აფართოებს კონვენციის მე-14 მუხლის გამოყენების მასშტაბს და შეიცავს დისკრიმინაციის საფუძვლების არასრულ ნუსხას. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას რაც შეიძლება მალე მოახდინოს ამ ოქმის რატიფიცირება.
2. 1999 წლის აპრილში ევროპის საბჭოს შემადგენლობაში შესვლის შემდეგ, საქართველომ იკისრა ვალდებულება მომდევნო ერთი წლის განმავლობაში ხელი მოაწეროს ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო კონვენციას, ევროპის რეგიონალურ და უმცირესობათა ენების ქარტიას და მოახდინოს ამ დოკუმენტების რატიფიცირება. ECRI-ს ესმის, რომ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო კონვენციის რატიფიცირება დგას პარლამენტის დღის წესრიგში, და გამოთქვამს იმედს, რომ ეს პროცესი სწრაფად და წარმატებით დასრულდება. ამავე დროს, ევროპის რეგიონალურ და უმცირესობათა ენების ქარტია ჯერაც არ არის ხელმოწერილი. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას დაახქაროს საჭირო მუშაობა ამ მიმართულებით.
3. ევროპის საბჭოს შემადგენლობაში შესვლის შემდეგ საქართველომ იკისრა აგრეთვე ვალდებულება მომდევნო სამი წლის განმავლობაში ხელი მოაწეროს ევროპის სოციალურ ქარტიას და მოახდინოს ამ დოკუმენტის რატიფიცირება. ამავე დროს, მას უნდა ეცადა გაეტარებინა ის პოლიტიკა, რომელიც შეესაბამება ქარტიის პრინციპებს. ECRI მიესალმება იმ ფაქტს, რომ 2000 წლის ივნისში საქართველომ ხელი მოაწერა ევროპის გადასინჯულ ქარტიას, და აღნიშნავს, რომ მიმდინარეობს მუშაობა ადგილობრივი კანონმდებლობის ამ ქარტიის მოთხოვნებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას დაასრულოს საჭირო მუშაობა ამ დოკუმენტის რატიფიცირების დასაჩქარებლად.
4. ევროპის საბჭოში შესვლისას საქართველომ იკისრა აგრეთვე შემდეგი ვალდებულება: სამი წლის განმავლობაში ხელი მოაწეროს ევროპის ადგილობრივი თვითმმართველობის ქარტიას, მოახდინოს მისი რატიფიცირება და გამოიყენოს პრაქტიკაში ამ დოკუმენტში ჩამოყალიბებული პრინციპები. ECRI-მ იცის, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპის ქარტიის ხელმოწერის პროცესი უკვე მიმდინარეობს და მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას დაახქაროს ამ დოკუმენტის რატიფიცირება.

5. ECRI აგრეთვე მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას ხელი მოაწეროს ევროპის კონვენციას მიგრანტი მუშების სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ, კონვენციას უცხოელთა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის შესახებ ადგილობრივ დონეზე, ევროპის კონვენციას მოქალაქეობის შესახებ და მოახდინოს ამ დოკუმენტების რატიფიცირება.
6. ECRI აგრეთვე დაუინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას გააკეთოს დეკლარაცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-14 მუხლის ჩარჩოებში, რომლის თანახმად რასობრივი დისკრიმინაციის საწინააღმდეგო კომიტეტს მიეცა უფლება განიხილოს ინდივიდუალური მიმართვები.
7. კონსტიტუციის მე-6 მუხლის თანახმად, საქართველოს საერთაშორისო შეთანხმებას ან ხელშეკრულებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ. გარდა ამისა, ნორმატიული აქტებისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ კანონების თანახმად, რატიფიკაციის შემდგომ საქართველოს მიერ დადებული საერთაშორისო შეთანხმებები და ხელშეკრულებები წარმოადგენენ შიდასამართლებრივი სისტემის შემადგენელ ნაწილს. როდესაც ამ შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების დებულებები შეიცავს კონკრეტულ უფლება-მოვალეობებს, შესაძლებელია მათი უშუალო გამოყენება სასამართლოში. კონსტიტუციის მე-7 მუხლის შესაბამისად, “სახელმწიფო ცნობს და იცავს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, როგორც წარუვალ და უზენაეს ადამიანურ ღირებულებებს. ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით”.

ბ. კონსტიტუციის დებულებები და სხვა ძირითადი დებულებები

8. საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი შეიცავს კანონის წინაშე ყველა ადამიანის თანასწორობის პრინციპს, რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობის, წოდებისა თუ საცხოვრებელი ადგილის მიუხედავად.

9. რაც შეეხება არამოქალაქეებს, საქართველოს კონსტიტუციის 47-ე მუხლის თანახმად, საქართველოში მცხოვრებ უცხოელ მოქალაქეებს და მოქალაქეობის არმქონე პირებს საქართველოს მოქალაქის თანაბარი უფლებანი და მოვალეობანი აქვთ, გარდა კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა. კონსტიტუციაში შეტანილი უფლებებისა და თავისუფლებების უმეტესი ნაწილი – სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნებში და რეფერენდუმებში მონაწილეობის უფლების, გაძევების და ექსტრადიციის აკრძალვის, სახელმწიფო ინსტიტუტებში არსებული პერსონალური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და უცხოეთში შრომითი უფლებების დაცვის გარდა – გარანტირებულია ყველასთვის. უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ 1993 წლის კანონი ადასტურებს არადისკრიმინაციურობის პრინციპს უცხოელების მიმართ: მე-3 მუხლი ითვალისწინებს საქართველოში მყოფ უცხოელთა თანასწორობას კანონის წინაშე, განურჩევლად წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობისა, რასისა, ეროვნული კუთვნილებისა, განათლებისა, სქესისა, ენისა, რელიგიისა, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებებისა და საქმიანობის სფეროსა. აღნიშნული მუხლი აცხადებს, რომ საქართველო იცავს თავის ტერიტორიაზე მყოფ უცხოელთა სიცოცხლეს, უშიშროებას, უფლებებსა და თავისუფლებებს.
10. კონსტიტუციის 38-ე მუხლი, რომლის მიზანია ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების დაცვა, აცხადებს, რომ საქართველოს მოქალაქენი თანასწორი არიან სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში განურჩევლად მათი ეროვნული. ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად, მათ უფლება აქვთ ყოველგვარი დისკრიმინაციისა და ჩარევის გარეშე განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში და საჯაროდ. ევროპის საბჭოში შესვლისას, 1999 წელს, საქართველომ იკისრა ვალდებულება ორი წლის განმავლობაში მიიღოს კანონი უმცირესობათა შესახებ ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის 1201 (1993) რეკომენდაციის პრინციპების გათვალისწინებით. ECRI-მ იცის, რომ აღნიშნული კანონპროექტი დგას პარლამენტის დღის წესრიგში, და გამოთქვამს იმედს, რომ ეს პროცესი სწრაფად და წარმატებით დასრულდება. ECRI-ს ესმის, რომ საქართველოში ამგვარი კანონმდებლობის მიღების იდეა არ სარგებლობს საყოველთაო მხარდაჭერით, მათ შორის უმცირესობათა წარმომადგენლებშიც. ECRI-ს მიაჩნია, რომ ამ კანონის მიღებას უნდა მოჰყვეს საინფორმაციო კამპანია, რომელიც ერთდროულად აამაღლებს ეროვნულ უმცირესობათა ცოდნის დონეს ახალი კანონის შინაარსობრივი დატვირთვის თაობაზე და აუხსნის ფართო საზოგადოებას, რით არის

გამოწვეული ამგვარი კანონმდებლობის მიღების გადაუდებელი აუცილებლობა.

გ. სისხლის სამართლის კანონის დებულებები

11. 1999 წელს მიღებული სისხლის სამართლის კოდექსი რასისტული ბუნების გარკვეულ ზოგად დანაშაულს მიიჩნევს სპეციფიკურ დანაშაულად: მუხლი 109 (რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული თუ ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილი მკვლელობა), მუხლი 117 (რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული თუ ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივით მიყენებული სხეულის სერიოზული დაზიანება) და მუხლი 126 (რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული თუ ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილი წამება). ამავე დროს ECRI თვლის, რომ რასობრივად მოტივირებული დანაშაულისგან დაცვა შეიძლება გაძლიერდეს ზოგადი ხასიათის დებულების შეტანით, რომლის თანახმად ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენისას რასისტული მოტივები მიჩნეულ უნდა იქნეს დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებად. რადგან ასეთი დებულება საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არ არსებობს, ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას განიხილოს მისი მიღების შესაძლებლობა.
12. კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მოტანილი საფუძვლების გამო, მუხლი 142 აცხადებს დასჯად მოქმედებად ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევას¹. ამავე დროს ECRI აღნიშნავს, რომ 142-ე მუხლის გამოყენებისათვის აუცილებელია, რომ თანასწორობის დარღვევამ გამოიწვიოს ადამიანის უფლებათა სერიოზული შელახვა. ECRI თვლის, რომ სასურველია აღნიშნული მუხლი ჩამოყალიბდეს ნაკლებად შემზღუდავი ფორმით, და მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას განიხილოს ეს საკითხი.
13. სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა შესაბამის მუხლებს შორის აღსანიშნავია: მუხლი 258, რომელიც კრძალავს საფლავების წაბილწვას რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული თუ ეთნიკური შეუწყნარებლობის საფუძველზე; მუხლი 411, რომლითაც ისჯება აპარტიდზე ან რასობრივ დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის განზრახ დარღვევა; და მუხლი 407, რომლითაც ისჯება გენოციდის დანაშაული.
14. ECRI-სთვის ცნობილი არ არის სისხლის სამართლის კოდექსის ამ ნაწილში ხსენებული დებულებების გამოყენების არც ერთი შემთხვევა. საქართველოს ხელისუფლება აცხადებს, რომ ეს სიტუაცია გამოწვეულია იმით, რომ ქართულ საზოგადოებაში არ არსებობს რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის გამოვლინებები. მიუხედავად ამისა, ECRI-ს

¹ იხ. ზემოთ, კონსტიტუციური დებულებები და სხვა ძირითადი დებულებები

მიაჩნია, რომ ამის მიზეზი შეიძლება იყოს, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის წარმომადგენლებს ბოლომდე არა აქვთ გაცნობიერებული, თუ რა ფორმებით ვლინდება რასიზმი პრაქტიკაში და რატომ არის აუცილებელი სერიოზულად განვიხილოთ რასიზმისა და დისკრიმინაციის ყველა შემთხვევა. კიდევ ერთ ფაქტორად, რომლის გამო აღნიშნული დებულებები არ გამოიყენება, შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ საზოგადოება ცუდად არის ინფორმირებული სამართლებრივი დაცვის არსებული საშუალებების შესახებ. როგორც ქვემოთ არის მითითებული, ECRI-ს მიაჩნია, რომ დისკრიმინაციასთან ბრძოლაში ყოვლისმომცველ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საკანონმდებლო დებულებებსა და საშუალებებს ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს. სისხლის სამართლის კანონის დებულებებისადმი მიძღვნილ ნაწილში ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს შესაბამისი ტრენინგების მოწოდება პოლიციის, პროკურატურისა და მოსამართლეებისათვის ზემოთ ხსენებულ დანაშაულთა გამოძიებისა და დასჯის საკითხებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ECRI-ს მიაჩნია, რომ საზოგადოება უკეთ უნდა იყოს ინფორმირებული სამართლებრივი დაცვის იმ საშუალებათა შესახებ, რომლებიც არსებობს აღნიშნულ შემთხვევებში.

15. ძველ სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობდა მუხლი 75, რომელიც კრძალავდა განზრახ მოქმედებას ეროვნული ან რასობრივი მტრობის თუ განხეთქილების ჩამოგდების მიზნით. ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ეს მუხლი აღარ არის. ECRI დაუინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას ჩამოაყალიბოს დებულება, რომლის მიხედვით აიკრძალება რასობრივი შუღლის გაღვივება, მოაწყოს შესაბამისი ტრენინგები სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის წარმომადგენლებისათვის და უზრუნველყოს საზოგადოების ინფორმირება ამ საკითხებთან დაკავშირებით.

დ. სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის პროცედურები

16. არადისკრიმინაციურობის პრინციპი ძირითადად ასახულია სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ კანონებში, რომლებიც სხვადასხვა სფეროში მოქმედებს. ამავე დროს, არ არსებობს ყოვლისმომცველი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული ანტიდისკრიმინაციული დებულებები სხვადასხვა სფეროში – დასაქმებაში, განათლებაში, საცხოვრისთან დაკავშირებულ საკითხებში, საზოგადოებრივი და სოციალური მომსახურების, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილების ხელმისაწვდომობის საკითხებში, ფიზიკურ პირთა სახელშეკრულებო ურთიერთობებში – რითაც უზრუნველყოფილ იქნებოდა დისკრიმინაციის აღმოჩენა და აღმოფხვრა. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას

განიხილოს ამგვარი დებულებების მიღების შესაძლებლობა. როგორც ქვემოთ არის მითითებული², ECRI ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ რასიზმისა და შეუწყნარებლობის საწინააღმდეგო სპეციალიზებულ ორგანოს შეუძლია შეასრულოს ფუნდამენტური როლი ასეთი ანტიდისკრიმინაციური კანონმდებლობის განხორციელების ზედამხედველობაში. ამასთან ECRI თვლის, რომ ამ კანონმდებლობის მიღების გამო გამართული დებატები ხელს შეუწყობენ ისეთი საკითხების გარკვევას, როგორცაა პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის ფენომენი, დისკრიმინაცია კერძო სფეროში და მათი გავრცელება საქართველოში. როგორც ჩანს, ამ საკითხებთან დაკავშირებით საზოგადოება მთლიანობაში ნაკლებად არის გათვითცნობიერებული.

17. ECRI მიესალმება საქართველოს კანონმდებლობაში 1999 წელს შეტანილ ცვლილებებს, რის შედეგად ქართული პირადობისა და დაბადების მოწმობებიდან ამოღებულ იქნა ეთნიკური წარმოშობის რეკვიზიტი. ECRI-სათვის ცნობილია, რომ ამ ცვლილებების შეტანის შემდგომ არსებობდა წინადადებები აღნიშნული რეკვიზიტის აღდგენის შესახებ. ECRI გამოთქვამს იმედს, რომ ამ კუთხით სადღეისოდ არსებული მდგომარეობა დარჩება უცვლელი.

ე. სპეციალიზებული ორგანოები და სხვა ინსტიტუტები

18. თავისი ზოგადი პოლიტიკის №2 რეკომენდაციაში, რომელიც ეხება რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და შეუწყნარებლობის საწინააღმდეგო ეროვნულ სპეციალიზებულ ორგანოებს, ECRI რეკომენდაციას იძლევა შეიქმნას ისეთი ორგანოები, რომელთაც შეუძლიათ განახორციელონ ადამიანის უფლებათა სფეროში არსებული მდგომარეობის ეფექტიანი და დამოუკიდებელი მონიტორინგი ზოგადად ან კონკრეტულად რასიზმისა და რასობრივი დისკრიმინაციის კუთხით, და აყალიბებს წინადადებებს ამგვარი ორგანოების შესაძლო ფორმის თაობაზე.
19. 1995 წელს შეიქმნა საქართველოს სახალხო დამცველის კონსტიტუციური ინსტიტუტი. სახალხო დამცველის საქმიანობის ძირითადი სფეროებია: ადამიანის უფლებათა დარღვევებთან დაკავშირებული განცხადებების მიღება, შესწავლა და საჭიროების შემთხვევაში სათანადო ზომების მიღება; ინფორმირებულობის ამაღლება და განათლება ადამიანის უფლებათა სფეროში; და ხელისუფლებისათვის რეკომენდაციების მიცემა და დახმარება ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებში. ECRI აღნიშნავს, რომ სახალხო დამცველმა გადადგა გარკვეული ნაბიჯები თავის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკითხებთან, კერძოდ, რელიგიური შეუწყნარებლობის ფაქტებთან

² სპეციალიზებული ორგანოები და სხვა ინსტიტუტები

დაკავშირებით³. ECRI დაქინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს, რომ შესაბამისმა უწყებებმა ჯეროვნად გაითვალისწინონ სახალხო დამცველის წინადადებები და რეკომენდაციები.

20. ადამიანის უფლებათა და ეროვნებათაშორის ურთიერთობათა საპარლამენტო კომიტეტს აგრეთვე შეუძლია დამოუკიდებლად შეისწავლოს ადამიანის უფლებათა სავარაუდო დარღვევები. ამ შემთხვევაშიც, ECRI-ს მანდატით გათვალისწინებული საკითხების წრიდან, ხსენებული კომიტეტი განსაკუთრებულ აქტიურობას იჩენს რელიგიური შეუწყნარებლობის გამოვლინებების მიმართ, კერძოდ, აწყობს მოსმენებს შესაბამისი სტრუქტურების მონაწილეობით. ECRI მიესალმება იმ ყურადღებას, რომელსაც კომიტეტი იჩენს ამ პრობლემისადმი. ამავე დროს ECRI-მ ვერ დაინახა, რა ცვლილებები მოხდა კომიტეტის აქტიურობის შედეგად საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ამგვარ გამოვლინებებზე უფრო ქმედითი რეაგირების თვალსაზრისით.
21. ECRI მიესალმება სამოქალაქო ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტის შექმნას, რომლის ფუნქციებში, კერძოდ, შედის იმ საკანონმდებლო ჩარჩოს შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ინტეგრაციული პროცესების განვითარებას ქართულ საზოგადოებაში. ECRI ინტერესით აღნიშნავს აგრეთვე, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის რამდენიმე ორგანოში შეიქმნა ადამიანის უფლებათა კომისიები, და გამოთქვამს იმედს, რომ ეს კომისიები ჯეროვან ყურადღებას დაუთმობენ ECRI-ს მანდატით გათვალისწინებულ სფეროებს.
22. 1998 წელს შეიქმნა ეროვნებათაშორის ურთიერთობათა საკითხებში პრეზიდენტის თანაშემწის სამსახური, რომელიც შედგება სხვადასხვა ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენლებისაგან. სამსახურის ამოცანაა იმ პირთა უფლებების ზოგადი მონიტორინგი, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ, ეთნიკურ, რელიგიურ და ლინგვისტურ უმცირესობებს, აგრეთვე კანონპროექტებისა და სხვა ნორმატიული აქტების პროექტების შემუშავება ამ უფლებათა დაცვისა და წახალისების მიზნით. სამსახური მართავს რეგულარულ კონსულტაციებს ეროვნულ სათვისტომოთა და ეთნიკურ უმცირესობათა პრობლემებზე მომუშავე საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან. მიესალმება რა ამ სამსახურის ჩამოყალიბებას და მის საქმიანობას, ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს, რომ იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების წევრები, რომლებთანაც იმართება რეგულარული კონსულტაციები, წარმომადგენდნენ უმცირესობათა საზოგადოებებში არსებული ინტერესების

³

იხ. ქვემოთ ნაწილი II

მაქსიმალურად ფართო სპექტრს, რათა ამ საზოგადოებათა პრობლემები უკეთ იქნეს აღქმული.

23. საქართველოს პრეზიდენტის ინიციატივით 1997 წლის აპრილში შეიქმნა ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებში ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილის სპეციალური პოსტი. მდივნის მოადგილე ხელმძღვანელობს ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატში შექმნილ ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხთა სამსახურს. მდივნის მოადგილესა და მის სამსახურს აქვთ გარკვეული აღმასრულებელი, მაკოორდინირებელი და საკონტროლო ფუნქციები სამართალდაცვის სტრუქტურების მიმართ. ეს ინსტიტუტი ასრულებს გარკვეულ როლს შეუწყნარებლობის იმ გამოვლინებებთან ბრძოლაში, რომლებიც მიმართულია რელიგიური უმცირესობების წინააღმდეგ. ამის თაობაზე იხილეთ ნაწილი II.

24. როგორც ზემოთ ითქვა⁴, რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის კონკრეტულ საკითხებთან დაკავშირებით, ECRI-ს მიაჩნია, რომ ამ საკითხთა მოგვარება შეუძლებელია ყოვლისმომცველი საკანონმდებლო ჩარჩოს გარეშე, რომლის მეშვეობით პიროვნებას ექნება საშუალება შეიტანოს საჩივარი დისკრიმინაციის უკანონო აქტების წინააღმდეგ. ყოვლისმომცველი ანტიდისკრიმინაციური კანონმდებლობის შესაძლო მიღების კონტექსტში ECRI თვლის, რომ უნდა იყოს განხილული სპეციფიკური ფუნქციების მქონე სპეციალიზებული ორგანოს შექმნის საკითხი, რომელსაც, კერძოდ, დაევალებოდა ამ კანონმდებლობის განხორციელების ზედამხედველობა და ინდივიდუალურ საჩივრებთან დაკავშირებული კომპენსაციის ეფექტიანი საშუალებების უზრუნველყოფა.

გ. განათლება, ტრენინგი და ინფორმირებულობის ამაღლება

25. სადღეისოდ ადამიანის უფლებათა შესწავლა საქართველოს დაწყებით და საშუალო სკოლაში სავალდებულო არ არის, თუმცა სხვადასხვა რეგიონის სკოლებში ამ მიმართულებით ხორციელდება პილოტური პროექტები. ECRI-მ იცის, რომ ამჟამად ხორციელდება დაწყებითი და საშუალო განათლების სისტემის ყოვლისმომცველი რეფორმა. ამ რეფორმის კონტექსტში ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციოს ადამიანის უფლებათა განზომილების განვითარებას დაწყებითი და საშუალო სკოლის სასწავლო პროგრამებში, თანასწორობისა და არადისკრიმინაციის პრინციპებისა და ტოლერანტობის ცნების ხაზგასმით. ECRI თვლის, რომ ამ საგნების შესწავლა უნდა გახდეს სავალდებულო დაწყებითი და საშუალო განათლების დონეზე და ამ საგნების მასწავლებელთათვის უნდა

⁴ სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის დებულებები

მოეწეოს სპეციალური პირველადი და, ალბათ, მიმდინარე ტრენინგი. ადამიანის უფლებათა განზომილების განვითარება მოითხოვს აგრეთვე სკოლის პროგრამებისა და სახელმძღვანელოების რეგულარულ გადასინჯვას ყველა საგნის და განსაკუთრებით ისტორიის სწავლების თვალსაზრისით, რათა გამოირიცხოს მიკერძოება და სტერეოტიპები და სკოლის მოსწავლეებში არ განვითარდეს უკიდურესად ნაციონალისტური, რასისტული ან სხვა შეუწყნარებელი მიდგომები. აუცილებელია ისეთი მასალების შესწავლა, რომლებიც უფრო მკაფიოდ ასახავენ ქართული საზოგადოების მრავალფეროვან ბუნებას და იმ წვლილს, რომელიც უმცირესობათა სხვადასხვა ჯგუფებმა შეიტანა ქვეყნის ისტორიასა და აწმყოში.

ზ. საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიღება და სტატუსი

- ლტოლვილები და თავშესაფრის მაძიებლები

26. კანონი ლტოლვილთა შესახებ საქართველოს პარლამენტმა მიიღო 1998 წელს. ამჟამად მიმდინარეობს ამ კანონში ცვლილებათა შეტანის პროცესი, იმ მიზნით, რომ იგი შეესაბამონ გაეროს 1951 წლის კონვენციას ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ და 1967 წლის ოქმს. საქართველო ამ დოკუმენტებს შეუერთდა 1999 წლის აგვისტოში. ECRI დაჟინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას გააგრძელოს მჭიდრო თანამშრომლობა გაეროს ლტოლვილთა უმაღლეს კომისართან ამ კანონთან დაკავშირებულ საკითხებში და გამოთქვამს იმედს, რომ შესწორებული კანონი მოკლე ვადაში იქნება მიღებული.
27. საქართველომ შეიფარა 7 ათასამდე ლტოლვილი, უმეტესწილად მოსაზღვრე ჩეჩნეთიდან, და სხვა ეროვნებების წარმომადგენელთა მცირე რიცხვი. ჩეჩენი ლტოლვილების უმრავლესობა დასახლდა პანკისის ხეობაში, საქართველოს ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთში, სადაც საუკუნეების განმავლობაში ცხოვრობენ ეთნიკური ჩეჩნები. ამ ლტოლვილთა დიდი უმრავლესობა დასახლდა თავისი მეგობრებისა და ნათესავების კერძო სახლებში, ხოლო ათ პროცენტამდე – შეკეთებულ კომუნალურ ცენტრებში. ECRI ინფორმირებულია საქართველოში არსებული მძიმე ეკონომიკური და ჰუმანიტარული მდგომარეობის შესახებ⁵, მაგრამ მაინც მოუწოდებს ხელისუფლებას გააგრძელოს და გააძლიეროს ძალისხმევა საქართველოში მყოფ ლტოლვილთა პირველი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

⁵ იხ. ქვემოთ, აფხაზეთში და სამხრეთ ოსეთში კონფლიქტების შედეგად შექმნილი სიტუაცია

- მიგრანტები

28. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად საქართველო არ არის იმიგრანტთა საბოლოო დანიშნულების ადგილი, უცხოელთა გარკვეული რაოდენობა, მეზობელი და არამეზობელი ქვეყნებიდან, აქ მაინც წარმოდგენილია. მათ შორის არიან ავღანელები, ქურთები, ჩინელები, ბანგლადეშელები და აფრიკელები. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ხელისუფლების ხელთ არსებული ინფორმაცია ამ პირთა და მათი რიცხოვნობის შესახებ არ არის სრული, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მათი უმეტესობა ცდილობს მიაღწიოს დანიშნულების სხვა ადგილს. ზოგჯერ ამ პირებს აქვთ საქართველოს ვადაგასული ვიზა, რის გამოც საქართველოში მათ არ გააჩნიათ ლეგალური სტატუსი. ECRI ინფორმირებულია, რომ ამჟამად საქართველოში მიმდინარეობს დეპორტაციის შესახებ კანონისა და წესების შემუშავება. ECRI დაჟინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს, რომ ამ კანონების მიღების შემდგომ ნებისმიერი დეპორტაცია მოეწიოს დეპორტირებულის ადამიანის უფლებათა სრული დაცვით და ამ სფეროში არსებული საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით.
29. მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ჩანს, ინფორმაცია საქართველოში მიგრანტთა მდგომარეობის შესახებ საკმაოდ მწირია, ECRI აღნიშნავს გარკვეული მონაცემების არსებობას იმის თაობაზე, რომ აფრიკელები განიცდიდნენ ცუდ მოპყრობას პოლიციის მხრიდან, ხოლო ადგილობრივი მოსახლეობა თავს ესხმოდა მათ. ECRI დაჟინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას შეისწავლოს ამ კუთხით არსებული მდგომარეობა. გარდა ამისა, როგორც ამაზე მოცემული მოხსენების სხვადასხვა ნაწილში არის ნათქვამი, ECRI ხაზგასმით აღნიშნავს პოლიციის თანამშრომელთათვის ადამიანის უფლებათა და არადისკრიმინაციის სფეროებში შემდგომი ტრენინგების მოწყობის აუცილებლობას, იმ მექანიზმის გაუმჯობესების აუცილებლობას, რომლის მეშვეობით განიხილება საჩივრები პოლიციის არამართლზომიერი მოქმედების გამო; იმის აუცილებლობას, რომ სათანადოდ იქნეს გამოყენებული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ის ნორმები, რომლებიც ეხება ECRI-ს კომპეტენციას მიკუთვნებულ სფეროებს.

⁶ იხ. სისხლის სამართლის კოდექსის დებულებები და სამართალდამცველთა საქციელი

თ. საჯარო მომსახურების ხელმისაწვდომობა

- განათლების ხელმისაწვდომობა

30. ECRI აღნიშნავს, რომ საქართველოში არსებობს არაქართულ ენაზე განათლების მიღების ყველა შესაძლებლობა განათლების ყველა დონეზე. ECRI მიესალმება იმას, რომ უმცირესობებს შეუძლიათ მიიღონ განათლება თავიანთ მშობლიურ ენაზე, მაგრამ მოხსენების მე-II ნაწილში აღნიშნავს საქართველოს ყველა სკოლაში ქართული ენის სათანადო შესწავლის აუცილებლობას, რაც საქართველოში მცხოვრებ ყველა პირს მისცემს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სრული მონაწილეობის შესაძლებლობას.
31. ECRI აღნიშნავს, რომ ქართული ენის, ისტორიისა და გეოგრაფიის სახელმძღვანელოების გარდა, ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების ბავშვები სარგებლობენ უცხოეთიდან (სომხეთი, აზერბაიჯანი, რუსეთი და ა.შ.) მიღებული წიგნებით. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს, რომ წიგნები, რომლებსაც იყენებენ უმრავლესობის წარმომადგენელი მოსწავლეები უფრო ხელმისაწვდომი გახდეს უმცირესობათა წარმომადგენლების ბავშვებისათვის მათ მშობლიურ ენაზე.
32. ECRI შეშფოთებულია მონაცემებით იმის შესახებ, რომ, ძირითადად ეკონომიკური მიზეზებიდან გამომდინარე, მატულობს იმ მოსწავლეთა რაოდენობა უმცირესობათა რიცხვიდან, რომლებიც არ დადიან სკოლაში. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას შეისწავლოს ამ კუთხით არსებული მდგომარეობა და მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა მის გამოსასწორებლად.

ი. დასაქმება

33. მიუხედავად იმისა, რომ დასაქმების სფეროში არსებობს არადისკრიმინაციურობის პრინციპის ამსახველი რამდენიმე დებულება, მაგალითად, შრომის კანონთა კოდექსის 75-ე მუხლი კრძალავს შრომის ანაზღაურების ოდენობის შემცირებას, კერძოდ, რასისა და ეროვნული კუთვნილების მიხედვით, ECRI-სათვის არ არის ცნობილი ამ დებულებების გამოყენებასთან დაკავშირებული არც ერთი საჭმე. ამასთან ECRI-ს მიაჩნია, რომ საქართველოში, ევროპის ქვეყნების უმეტესობის მსგავსად, არსებობენ ჯგუფები, რომელთა წევრები უფრო დაუცველი არიან შრომის ბაზარზე არსებული დისკრიმინაციის წინაშე. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას ხელი შეუწყოს დასაქმების სფეროში არსებული პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის ფენომენის შესწავლას და ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ დასაქმება უნდა მოექცეს იმ საკითხთა წრეში, რომლებსაც

მოაწესრიგებს უკვე შემოთავაზებული ყოვლისმომცველი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული ნორმების ჯგუფი⁷.

კ. დაუცველი ჯგუფები

ამ ნაწილში ლაპარაკია უმცირესობათა გარკვეულ ჯგუფებზე, რომლებიც შეიძლება აღმოჩნდნენ დაუცველ მდგომარეობაში მოცემულ ქვეყანაში რასიზმის, დისკრიმინაციისა და შეუწყნარებლობის პრობლემის გამო. ეს არ ნიშნავს, რომ აქ ამომწურავადაა მიმოხილული ქვეყანაში არსებულ უმცირესობათა ყველა ჯგუფის მდგომარეობა, და რომ ის ჯგუფები, რომლებიც აქ არ არიან ნახსენები, არ აწყდებიან რასიზმისა და დისკრიმინაციის პრობლემებს.

34. ამ მოსხენების მე-II ნაწილში ECRI განიხილავს რელიგიურ უმცირესობათა წევრებისა და ეროვნულ უმცირესობათა წევრების მდგომარეობის ზოგიერთ ასპექტს.

- თურქი მესხები

35. 1944 წელს პოლიტიკური რეპრესიების შედეგად სტალინის მიერ სამხრეთ საქართველოს (სამცხე-ჯავახეთის ან მესხეთის) მკვიდრი მოსახლეობის დაახლოებით 100 ათასი კაცის დეპორტაცია მოხდა. ამჟამად საქართველოში ცხოვრობს 600-დან 700-დე რეპატრიანტი, დეპორტირებული თურქი მესხების ან მათი მემკვიდრეების რიცხვიდან. რეპატრიანტი მესხი თურქების უმეტესობამ შეძლო მიეღო საქართველოს მოქალაქეობა 1993 წელს მოქალაქეობის შესახებ კანონის მიღების შემდგომ ან პრეზიდენტის ბრძანებულებების საფუძველზე. ამასთან, მესხების ნაწილმა ვერ მოახერხა საქართველოს მოქალაქეობის მიღება ატარებს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას ან მოქალაქეობის არმქონეა.

36. დღესდღეობით ერთ დროს დეპორტირებული თურქი მესხებისათვის არ არსებობს საქართველოს მოქალაქეობის მიღების სამართლებრივი მექანიზმი. ამ კუთხით ECRI აღნიშნავს, რომ ევროპის საბჭოში შესვლისას საქართველოს მიერ ნაკისრი ერთ-ერთი ვალდებულების თანახმად, მომდევნო ორი წლის განმავლობაში უნდა ყოფილიყო მიღებული საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც უზრუნველყოფდა საბჭოთა რეჟიმის მიერ დეპორტირებული თურქი მესხების რეპატრიაციასა და ინტეგრაციას საქართველოს მოქალაქეობის უფლების მოპოვების ჩათვლით. კანონმდებლობის მიღებამდე უნდა გამართულიყო

⁷ სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის დებულებები

კონსულტაციები ევროპის საბჭოსთან⁸. ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას იმოქმედოს ამ მიმართულებით.

37. რაც შეეხება საქართველოში უკვე მცხოვრებ თურქ მესხებს, ECRI აღნიშნავს, რომ მათი ინტეგრაციის პროცესი ქართულ საზოგადოებაში საკმაოდ ნელი ტემპით მიმდინარეობს, რაც განპირობებულია რამდენიმე მიზეზით, მათ შორის ქართული ენის არასაკმარისი ცოდნით, გვარის აღდგენასთან დაკავშირებული სირთულეებით და ზოგიერთისათვის, როგორც აღინიშნა, საქართველოს მოქალაქეობის არქონით. ECRI დაუინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას მოაგვაროს ეს საკითხები. ECRI-ს მიაჩნია, რომ საქართველოში უკვე მცხოვრები თურქი მესხების და პოტენციური რეპატრიანტების ინტეგრაციის პროცესს დიდად შეუწყობს ხელს ადგილობრივი მოსახლეობის გათვითცნობიერება შესაბამის საკითხებში. აღნიშნულის გათვალისწინებით ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას უზრუნველყოს, რომ თურქი მესხების რეპატრიაცია-ინტეგრაციასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ბაზის გარშემო გამართულმა საჯარო განხილვამ არ შეუწყოს ხელი შეუწყნარებლობის გამოვლინებებს ამ ჯგუფის წევრების წინააღმდეგ.

- ბოშები

38. როგორც ჩანს, საქართველოში ნაკლებად არინ ინფორმირებული ბოშათა სათვისტომოს მდგომარეობის შესახებ. საქართველოს მთავრობა, ეყრდნობა რა 1989 წლის აღწერის მონაცემებს, საუბრობს 1200 ბოშის შესახებ. ამავე დროს, არასამთავრობო ორგანიზაციების აზრით, ეს რიცხი გაცილებით მეტია. არსებობს მონაცემები, რომელთა თანახმად, ისეთ სასიცოცხლო მნიშვნელობის სფეროებში, როგორცაა განათლება და დასაქმება, ბოშათა სათვისტომოს წევრები არიან წამგებიან მდგომარეობაში. სხვა მონაცემებით, ბოშები აგრეთვე აწყდებიან პრობლემებს პოლიციასა და საჯარო მოსამსახურებთან ურთიერთობებში. ამ პრობლემებს კიდევ უფრო ართულებს ის, რომ ზოგადად ბოშათა სათვისტომოს წევრები ნაკლებად არიან ინფორმირებული საკუთარი უფლებების შესახებ. ECRI-ს მიაჩნია, რომ აუცილებელია მოხდეს საქართველოში მცხოვრებ ბოშათა მდგომარეობის და მათი პრობლემების შესწავლა. ECRI სთხოვს საქართველოს ხელისუფლებას მიაქციოს ყურადღება მის №3 ზოგად პოლიტიკურ რეკომენდაციას ბოშათა წინააღმდეგ მიმართულ რასიზმსა და შეუწყნარებლობასთან ბრძოლის შესახებ.

⁸ საქართველომ იკისრა აგრეთვე ვალდებულება დაიწყო მესხთა რეპატრიაციისა და ინტეგრაციის პროცესი შესვლიდან სამი წლის განმავლობაში და დაასრულოს რეპატრიაციის პროცესი შესვლიდან თორმეტი წლის განმავლობაში

დ. ანტისემიტიზმი

39. 1989 წლის აღწერის თანახმად, ებრაელთა რაოდენობა საქართველოში შეადგენს 25000 კაცს. არსებული ინფორმაციიდან გამომდინარე, წამყვან ქართულ მედიასა და საზოგადოებაში თითქმის არ აღინიშნება ანტისემიტიზმის გამოვლინებები. ებრაულ ლიდერთა აზრით, ანტისემიტიზმის ცალკეული აქტების (მათ შორის, ანტისემიტური საგაზეთო პუბლიკაციები და ებრაელთა საერთო სარგებლობის ქონების განადგურება) მიზეზია საერთო არასტაბილურობა და უწყესრიგობა. ECRI აღნიშნავს, რომ ანტისემიტური საგაზეთო პუბლიკაციის ავტორს მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის იმ მუხლის შესაბამისად, რომელიც კრძალავდა შუღლის გაღვივებას. ECRI დაჟინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას გაუწიოს მუდმივი ზედამხედველობა არსებულ მდგომარეობას, და კვლავ აღნიშნავს შუღლის გაღვივების ამკრძალავი სისხლის სამართლის ნორმების მიღების აუცილებლობას.⁹

მ. ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის მონიტორინგი

40. როგორც ჩანს, არის საიმედო ინფორმაციის ნაკლებობა, რომელიც ასახავს საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფების მდგომარეობას სოციალური და ეკონომიკური ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში და დისკრიმინაციის გავრცელების სფეროებს. საქართველოში მყოფ უმცირესობათა ჯგუფების მდგომარეობის დინამიკის შესაფასებლად, ECRI-ს აზრით, სასარგებლო იქნებოდა მონაცემთა შეგროვებისა და მონიტორინგის სისტემის შექმნის შესაძლებლობის განხილვა ნებისმიერი პრობლემის აღმოჩენისა და მოგვარების ხელშეწყობის მიზნით, მათ შორის პირდაპირ ან არაპირდაპირ დისკრიმინაციასთან დაკავშირებით.

ნ. სამართალდაცვის ორგანოების თანამშრომელთა საქციელი

41. არსებობს ბევრი ინფორმაცია ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე იმ სირთულეების შესახებ, რომლებიც დაკავშირებულია სამართალდაცვის ორგანოთა თანამშრომლების მხრიდან ყველა პიროვნების ადამიანის უფლებათა სრულყოფილი დაცვის უზრუნველყოფის საკითხთან. განსაკუთრებით ხშირია ლაპარაკი ისეთ პრობლემებზე, როგორცაა თვითნებური დაპატიმრება, ცუდი და დამამცირებელი მოპყრობა დაკავებისა თუ წინასწარი პატიმრობის პერიოდში, რასაც ზოგჯერ ემატება გამოძალვა, ამ მოქმედების ჩამდენ პირთა დაუსჯელობა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს წარმოადგენს საერთო პრობლემას, ECRI გამოხატავს შეშფოთებას იმის გამო, რომ პოლიციის ამგვარი მოქმედების

⁹ იხ. ზემოთ, სისხლის სამართლის კანონის დებულებები

წინაშე პირთა გარკვეული ჯგუფები შეიძლება აღმოჩნდნენ შედარებით უფრო დაუცველნი. როგორც ქვემოთ არის ნახსენები, სამართალდაცვის ორგანოთა თანამშრომლების არაადეკვატური რეაგირება რელიგიურ უმცირესობათა წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობისა და შეურაცხყოფის ფაქტების მიმართ წარმოადგენს ECRI-ს შეშფოთების ერთ-ერთ საგანს¹⁰. ECRI-ს მიაჩნია აგრეთვე, რომ საკმაოდ დაუცველ მდგომარეობაში არიან უცხოელები, განსაკუთრებით სტატუსის არმქონე პირები¹¹.

42. ECRI თვლის, რომ ამ სიტუაციის გამოსასწორებლად აუცილებელია გადაიდგას ნაბიჯები იმ საჩივართა განხილვის მექანიზმების გასაუმჯობესებლად, რომლებიც დაკავშირებულია სამართალდაცვის ორგანოთა არამართლზომიერ მოქმედებასთან. ამ მიზნით, ECRI მხარს უჭერს დამოუკიდებელი კომისიის შექმნას, რომელიც შეისწავლის პოლიციის მხრიდან ადამიანის უფლებათა დარღვევების ფაქტებს. ECRI აგრეთვე იმედოვნებს, რომ ამ კუთხით მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს სახალხო დამცველის ინსტიტუტი.
43. აღნიშნავს რა, რომ ადამიანის უფლებათა სწავლება პოლიციელთათვის განკუთვნილი სასწავლო პროგრამების შემადგენელი ნაწილია, ECRI დაუინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას გააძლიეროს პოლიციის როგორც პირველადი, ისე მიმდინარე ტრენინგი ადამიანის უფლებებსა და არადისკრიმინაციასთან დაკავშირებულ საკითხებში.

ო. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები

44. ECRI აღნიშნავს, რომ რელიგიურ უმცირესობათა წევრებთან დაკავშირებულ საკითხებში საქართველოს ბეჭდვითი მედია ხშირად მიმართავს სენსაციურობის ხერხს და ბევრ შემთხვევაში გამოხატავს იმ პირთა მხარდაჭერას, რომლებიც ახორციელებენ თავდასხმებს ამ ჯგუფთა წევრების წინააღმდეგ¹². არის აგრეთვე მაგალითები, რომლებიც მოწმობენ ნეგატიურ სტერეოტიპიზაციას ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების მიმართ. ECRI დაუინებით მოუწოდებს ჟურნალისტური პროფესიის წარმომადგენლებს მიიღონ და განახორციელონ საკუთარი ქცევის კოდექსი, რომელიც შეუწყობს ხელს მეტ პასუხისმგებლობას მოვლენების გაშუქებაში. ECRI აგრეთვე ურჩევს ხელისუფლებას მხარი დაუჭიროს სამოქალაქო საზოგადოების და თვით ჟურნალისტური პროფესიის წევრთა ინიციატივებს, ECRI-ს ინტერესთა სფეროში შემავალ პრობლემებთან დაკავშირებით.

¹⁰ იხ. ნაწილი II
¹¹ იხ. უცხოელთა-მიგრანტთა მიღება და მდგომარეობა
¹² იხ. ქვემოთ, სექცია II

პ. აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში არსებული კონფლიქტების შედეგად შექმნილი მდგომარეობა

45. საქართველოს შემადგენლობაში შედის სამი ავტონომიური ერთეული: აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი. ოთხმოცდაათიანი წლების პირველ ნახევარში საქართველომ გადაიტანა ორი შეიარაღებული კონფლიქტი: პირველი, 1990-92 წლებში, საქართველოს ხელისუფლებასა და ოსებს შორის სამხრეთ ოსეთის მიერ 1990 წელს გამოცხადებული დამოუკიდებლობის შედეგად; მეორე, საქართველოსა და აფხაზ სეპარატისტთა შორის, 1992-93 წლებში. ECRI აღნიშნავს, რომ ევროპის საბჭომ, ევროპის კავშირმა და ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციამ დაგმეს ეთნიკური წმენდა, რომლის შედეგად აფხაზეთიდან ძალით განიღვენა და განადგურდა უმეტესწილად ქართველი მოსახლეობა.

46. ამ კონფლიქტების შედეგად, რომელთა დროს დაიღუპა ათასობით მშვიდობიანი ადამიანი და სამხედრო პირი, დღესდღეობით საქართველო ვერ ახორციელებს ქმედით კონტროლს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიებზე. ამ კონფლიქტების კიდევ ერთი შედეგია 280 000-დე დევნილი პირი, რომლებიც იმყოფებიან საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე. მათ რიცხვში შედიან დევნილები, უმეტესწილად ქართველები აფხაზეთიდან, რომელთაც არ აძლევენ საკუთარ სახლებში დაბრუნების უფლებას, და 11 000 ეთნიკური ქართველი სამხრეთ ოსეთიდან.

47. საქართველოში მცხოვრებ ხალხთა შერიგებისა და სხვადასხვა ჯგუფებს შორის ურთიერთნდობის აღდგენის ხელშეწყობის მიზნით ECRI მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას გამართოს კონსტრუქციული დიალოგი ყველა შესაბამის ადგილობრივ და საერთაშორისო პარტნიორთან, რათა გამოინახოს საკუთარ სახლებში ადგილნაცვალი პირების დაბრუნების, მათი ადამიანის უფლებებისა და ღირსების სრული დაცვის და სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სტატუსის განსაზღვრის საკითხთა გადაწყვეტის გზები.

- ტერიტორიები, რომლებიც ამჟამად არიან საქართველოს ხელისუფლების ქმედითი კონტროლის გარეშე

48. როგორც ზემოთ აღინიშნა, არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე, ECRI მოკლებული იყო საშუალებას განეხილა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში მცხოვრები მოსახლეობის მდგომარეობა, ვინაიდან სადღეისოდ საქართველოს ეს ტერიტორიები არ ექვემდებარება კონტროლს საქართველოს ხელისუფლების

მხრიდან. არადა, წინამდებარე მოხსენების ადრესატს სწორედ ეს უკანასკნელი წარმოადგენს. ამასთან თავისი მისიის ჩარჩოებში ECRI გამოხატავს ღრმა შეშფოთებას აფხაზეთში ადამიანის უფლებათა სერიოზული დარღვევების შესახებ არსებული ინფორმაციების გამო. განსაკუთრებით ეს ეხება არააფხაზი მოსახლეობის უფლებებს – იმ ქართველებს, რომლებიც სპონტანურად დაბრუნდნენ გალის რაიონში მდებარე საკუთარ სახლებში, აგრეთვე რუსების, სომხების და ბოშების სათვისტომოების წარმომადგენელთა უფლებებს.

ნაწილი II: განსაკუთრებული შეშფოთების გამომწვევი საკითხები

თავისი მოხსენებების ამ ნაწილში ECRI-ს სურს საგანგებო ყურადღება მიაპყროს იმ საკითხთა შეზღუდულ წრეს, რომლებიც, მისი აზრით, ითხოვენ მოცემული ქვეყნის განსაკუთრებულ და სასწრაფო ყურადღებას. საქართველოს შემთხვევაში ECRI-ს სურს გაამახვილოს ყურადღება რელიგიურ უმცირესობათა მიმართ არსებულ შეუწყნარებლობაზე და ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების მდგომარეობაზე, განსაკუთრებით ქართული ენის ცოდნის თვალსაზრისით.

ჟ. შეუწყნარებლობა რელიგიურ უმცირესობათა მიმართ

49. ECRI ღრმად შეშფოთებულია იმ მრავალრიცხოვანი ინფორმაციების გამო, რომელთა თანახმად, საქართველოში არსებულ რელიგიურ უმცირესობათა წარმომადგენლები მუდმივად განიცდიან ძალადობასა და შეურაცხყოფას. როგორც ეტყობა, ბოლო ორი წლის განმავლობაში იეღოვას მოწმეები, ბაპტისტები და ევანგელისტი ქრისტიანები წარმოადგენენ ამგვარი გამოვლინებების ყველაზე ხშირ მიზანს, თუმცა სხვა რელიგიური უმცირესობების წევრებიც ხდებოდნენ ამგვარი ძალადობისა და შეურაცხყოფის მსხვერპლნი. ყველაზე ხშირად ხდება რელიგიურ უმცირესობათა საჯარო წეს-ჩვეულებების შესრულებისა და შეკრებების მოწყობისათვის ხელის შეშლა და დარბევა, ქონების, კერძოდ, რელიგიური ლიტერატურის, ხელში ჩაგდება და განადგურება. ამასთან, როგორც იუწყებიან, მზარდ მასშტაბს იძენს ისეთი მოვლენა, როგორცაა რელიგიურ უმცირესობათა წევრების, მათ შორის სკოლის მოსწავლეთა, ყოველდღიური დამცირება და შეურაცხყოფა.
50. უმეტესწილად, თავდასხმებს რელიგიურ უმცირესობათა წარმომადგენლებზე აწეობენ ქართული მართლმადიდებლური საზოგადოების ექსტრემისტულად განწყობილი ელემენტები. ამასთან ECRI სერიოზულად არის შეშფოთებული არა მხოლოდ ამგვარ ელემენტთა არსებობითა და საქმიანობით, არამედ ამ საქმიანობაზე საჯარო ხელისუფლების არაადეკვატური რეაგირებით და იმ ფართოდ გავრცელებული შემწყნარებლობით,

რომელსაც საზოგადოება აშკარად იჩენს ამ ექსტრემისტების მიმართ.

51. რაც შეეხება ხელისუფლების რეაგირებას, მიუხედავად უამრავი ინფორმაციებისა ქართული მართლმადიდებლური საზოგადოების ექსტრემისტულად განწყობილი ელემენტების უკანონო მოქმედების შესახებ, ჯერჯერობით ნაკლებად არის წარმოდგენილი წარმატებული სამართლებრივი დევნის მაგალითები; ხშირ შემთხვევაში სამართალდაცვის ორგანოთა წარმომადგენლები არ იჩენენ აქტიურობას დამნაშავეთა მიმართ. ამის შედეგად შეიქმნა სიტუაცია, როდესაც ექსტრემისტები მოქმედებენ შედარებით დაუსჯელობის ატმოსფეროში. ECRI აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების არაადეკვატური რეაგირება არაერთგზის გააშუქდა სხვადასხვა ეროვნული საჯარო სტრუქტურებისა და ინსტიტუტების, მაგალითად, სახალხო დამცველის და ადამიანის უფლებათა და ეროვნებათაშორის ურთიერთობათა კომიტეტის, მიერ¹³. ამასთან ECRI არ თვლის, რომ ამის შედეგად მოხდა სამართალდამცვის ორგანოთა არსებითი გააქტიურება. ამ კონტექსტში ECRI სიამოვნებით აღნიშნავს, რომ ბოლო პერიოდში აღიძრა რამდენიმე სისხლის სამართლის საქმე ამგვარ საქმეებთან დაკავშირებით, და გამოთქვამს იმედს, რომ ეს ფაქტი იმ პოლიტიკური ძვრების ნიშანია, რომლის მეშვეობით საქართველოს ხელისუფლება მიიღებს ყველა აუცილებელ ზომას ამ პრობლემის ეფექტიანი გადაჭრის მიზნით.
52. რაც შეეხება საზოგადოების მხრიდან ქართული მართლმადიდებლური საზოგადოების ექსტრემისტულად განწყობილი ელემენტების მხარდაჭერას, ECRI-ს აზრით, ეს საკმაოდ შემაშფოთებელი მოვლენაა. ECRI თვლის, რომ ამგვარი მდგომარეობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ხელისუფლების არაადეკვატურ რეაქციასთან ექსტრემისტთა მოქმედების მიმართ, რაც საზოგადოებამ შეიძლება აღიქვას ამგვარი მოქმედების ოფიციალური მოწონების ნიშნად, აგრეთვე მასობრივი ინფორმაციის ზოგიერთი საშუალების პოზიციასთან, რაც გამოიხატება ექსტრემისტული აქციების მხარდაჭერით და მათზე გაკეთებული რეპორტაჟების ხასიათით, სადაც ეს ყველაფერი აღწერილია როგორც სენსაციური ან ბანალური, ყოველდღიური მოვლენები. ECRI მიესალმება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ბოლო პერიოდში გაკეთებულ განცხადებებს, რომელმაც დაგმო შეურაცხყოფისა და ფიზიკური ძალადობის ეს ფაქტები და მოითხოვა დამნაშავეთა პასუხისგებაში მიცემა, როგორც ამას კანონი მოითხოვს. ამასთან ამ საკითხებისადმი საზოგადოების მიდგომაზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით, ECRI-ს მიაჩნია, რომ აუცილებელია ზომების მიღება საზოგადოების გათვითცნობიერების დონის ასამაღლებლად შეუწყნარებლობის ამ გამოვლინებათა ადამიანის უფლებათა განზომილების შესახებ, და

¹³ იხ. ზემოთ, სპეციალიზირებული სტრუქტურები და სხვა ინსტიტუტები

იმ პირთა დასაგმობად და სამაგალითოდ დასასჯელად, რომლებმაც ყოველივე ეს ჩაიდინეს. ECRI აგრეთვე მოუწოდებს ჟურნალისტებს უფრო მეტი პასუხისმგებლობით, შეწყნარებლობითა და ადამიანის უფლებათა პატივისცემით მოეკიდონ ინფორმირებისა და მიდგომის საკითხებს, როდესაც საუბარია უმცირესობათა ჯგუფების წარმომადგენლებზე. ECRI თვლის, რომ თუ არ გადაიდგა სასწრაფო ნაბიჯები ამ პრობლემების დაძლევის მიზნით, არსებობს ამ მოვლენების შემდგომი ჩვეულებრივად აღქმის რისკი – როგორც ზემოთ არის აღნიშნული, რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა შეურაცხყოფა და დამცირება სულ უფრო ზოგადი, ჩვეულებრივი მოვლენის ხასიათს იძენს – და ყველაფერი ეს შეიძლება გავრცელდეს სხვა რელიგიური ჯგუფების წევრებზეც, რომლებსაც ექსტრემისტები ჯერჯერობით მხოლოდ სიტყვიერ შეურაცხყოფას აყენებენ.

53. ECRI აღნიშნავს უზენაესი სასამართლოს მიერ ბოლო პერიოდში მიღებულ გადაწყვეტილებას, რომელმაც დაადასტურა პარლამენტის ერთ-ერთი ულტრანაციონალისტურად განწყობილი წევრის სარჩელის შედეგად მიღებული თბილისის საოლქო სასამართლოს დადგენილება რელიგიურ უმცირესობათა ორი ასოციაციის რეგისტრაციის გაუქმების შესახებ. ECRI აღნიშნავს, რომ ეს გადაწყვეტილება გახდა საზოგადოების სხვადასხვა სეგმენტის მხრიდან კრიტიკის ობიექტი. მან აღნიშნა აგრეთვე, რომ მიუხედავად უზენაესი სასამართლოს დამატებით გაკეთებული წერილობითი განცხადებისა, რომლის თანახმად, მისი გადაწყვეტილება არავითარ შემთხვევაში არ ახდენს ზეგავლენას საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებულ რელიგიურ უმცირესობათა ფუნდამენტურ უფლებებზე, ქართული მართლმადიდებლური საზოგადოების ექსტრემისტულად განწყობილმა ელემენტებმა აღიქვეს უზენაესი სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება როგორც წახალისება იმისა, რომ გააგრძელონ თავდასხმები რელიგიურ უმცირესობებზე. ECRI-მ იცის, რომ ამჟამად განიხილება სამოქალაქო კოდექსში შესატანი ცვლილებების პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს რელიგიური ჯგუფების რეგისტრაციის შესაძლებლობას კერძო სამართლის იურიდიული პირების სახით. ამ კუთხით ECRI დაჟინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას მიაღწიოს დამაკმაყოფილებელ გადაწყვეტილებას. ECRI-მ აგრეთვე იცის, რომ ამჟამად საქართველოს ხელისუფლება განიხილავს რელიგიის თავისუფლების შესახებ კანონის მიღების საკითხს. ECRI-სათვის არ არის ცნობილი ამ კანონის დეტალები; ამასთან, ის აღნიშნავს, რომ ამგვარი კანონის მიღების შემთხვევაში, მასში არ უნდა აისახოს რელიგიის თავისუფლების უნებლიედ შემზღუდავი დებულებები, და ამ კანონს არ უნდა ჰქონდეს დისკრიმინაციური ხასიათი ნებისმიერი რელიგიური ჯგუფის მიმართ. ნებისმიერი ამგვარი კანონი უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებათა

პრინციპებს და რელიგიის თავისუფლების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით არსებულ საერთაშორისო სტანდარტებს.

რ. ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების მდგომარეობა, განსაკუთრებით ქართული ენის ცოდნის თვალსაზრისით.

54. საქართველოში არსებობს რამდენიმე ეროვნული უმცირესობა, მათ შორის სომხები, აზერბაიჯანელები, რუსები, უკრაინელები, ბერძნები, ქურთები, ებრაელები და სხვა მცირერიცხოვანი ჯგუფები. უმცირესობათა ამ ჯგუფების წარმომადგენელთა უმრავლესობა თავმოყრილია ქვეყნის გარკვეულ გეოგრაფიულ ზონებში.

55. ECRI აღნიშნავს, რომ მთავარი ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლები ცდილობენ იცხოვრონ ერთი მეორისგან იზოლირებულად. ურთიერთობა უმცირესობათა სხვადასხვა ჯგუფებს შორის და უმცირესობათა და უმრავლესობას შორის გარკვეულ წილად შეზღუდული ჩანს, თუმცა ქალაქად მცხოვრებ ახალგაზრდობასა და საზოგადოების განათლებულ, პროფესიონალთა ფენასთან დაკავშირებით სიტუაცია, სავარაუდოდ, უკეთესია.

56. ECRI თვლის, რომ ქართულ საზოგადოებაში წარმოდგენილ სხვადასხვა უმცირესობათა ინტეგრაცია გადაუდებელი ამოცანაა, რომელიც მოითხოვს ენერგიული ზომების მიღებას. იმაზე, რომ საქართველოში სულ უფრო აცნობიერებენ განსხვავებული ჯგუფების შემდგომი ინტეგრაციის აუცილებლობას, მიუთითებს ბოლო პერიოდში გადადგმული ნამდვილად მისასალმებელი ნაბიჯი – სამოქალაქო ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტის შექმნა. ECRI დაუინებით მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას ყველანაირად შეუწყოს ხელი ამ კომიტეტის საქმიანობას.

57. ECRI თვლის, რომ ქართულ საზოგადოებაში ქვეყნის ყველა მოქალაქისა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ პირთა ინტეგრაციისა და სრულფასოვანი მონაწილეობის ხელშემწყობ მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს უმცირესობათა მიერ ქართული ენის ადეკვატური ცოდნის უზრუნველყოფა. მშობლიური ენის გარდა, უმცირესობათა წარმომადგენლები, როგორც წესი, კარგად ფლობენ რუსულს, მაგრამ საკმაოდ შეზღუდულად - ქართულს. ეროვნულ უმცირესობებში ბევრია ბავშვი, რომლებიც დადიან არაქართულ სკოლებში, სადაც ქართულის, როგორც მეორე ენის, შესწავლის დონე არასაკმარისია ამ ენის კარგი ფლობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. ოფიციალური ენის არასაკმარისი ცოდნა უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლების შესაძლებლობებზე - მოძებნონ სამუშაო გარკვეულ სექტორებში, მათ შორის საჯარო სამსახურში. ECRI-სათვის ცნობილია ქართული ენის შესწავლის სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც განკუთვნილია ცალკეულ რეგიონებში

კომპაქტურად მცხოვრებ ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებისათვის. ამასთან, არსებული ინფორმაციის თანახმად, აღნიშნული პროგრამის განხორციელების მასშტაბი საკმაოდ შეზღუდულია შესაბამისი რესურსებისა და ქართულის, როგორც მეორე ენის, მასწავლებლების ნაკლებობის გამო. ითვალისწინებს რა ამ ფინანსურ სიძნელეებს, ECRI ამავე დროს თვლის, რომ ქართული ენის ადეკვატური ფლობა წარმოადგენს საქართველოში მცხოვრები ყველა პირის ქართულ საზოგადოებაში სრულფასოვანი მონაწილეობის საკვანძო ელემენტს, და მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას მიანიჭოს ამ საკითხს პრიორიტეტული მნიშვნელობა, კერძოდ, საბიუჯეტო თვალსაზრისით.

ბიბლიოგრაფია

ამ ბიბლიოგრაფიაში ჩამოთვლილია ის ძირითადი გამოქვეყნებული წყაროები, რომლებიც გამოყენებულია საქართველოში არსებული სიტუაციის შესწავლის დროს. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ აქ ნახვენებია ინფორმაციის ყველა წყარო, რომლებიც გამოყენებულია ECRI-ს მიერ მოხსენების მომზადების პროცესში.

1. CRI (96) 43: ECRI-ს ზოგადი პოლიტიკური რეკომენდაცია №1: ბრძოლა რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის საბჭო, 1996წ. ოქტომბერი
2. CRI (97) 36: ECRI-ს ზოგადი პოლიტიკური რეკომენდაცია №2: ეროვნულ დონეზე არსებული რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და შეუწყნარებლობის საწინააღმდეგო სპეციალიზებული ორგანოები, ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის საბჭო, 1997წ. ივნისი
3. CRI (98) 29: ECRI-ს ზოგადი პოლიტიკური რეკომენდაცია №3: ბრძოლა ბოშათა მიმართ არსებული რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის საბჭო, 1998წ. მარტი
4. CRI (98) 30: ECRI-ს ზოგადი პოლიტიკური რეკომენდაცია №4: ეროვნული გამოკვლევები პოტენციურ მსხვერპლთა მიერ დისკრიმინაციისა და რასიზმის გამოცდილებისა და აღქმის შესახებ, ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის საბჭო, 1998წ. მარტი
5. CRI (2000) 21: ECRI-ს ზოგადი პოლიტიკური რეკომენდაცია №5: ბრძოლა მუსულმანთა მიმართ არსებული შეუწყნარებლობისა და დისკრიმინაციის წინააღმდეგ, ევროპის კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, ევროპის საბჭო, 2000წ. აპრილი
6. CRI (98) 80: ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში არსებული რასიზმთან და შეუწყნარებლობასთან ბრძოლის სამართლებრივი საშუალებები, ECRI, სტრასბურგი, 1998წ.
7. კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ, მიღებულია 1996წ. 29 ოქტომბერს
8. კანონი საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ, მიღებულია 1997წ. 16 ოქტომბერს
9. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა, მოსაზრება № 209 (1999), 1999წ. იანვარი
10. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა, დოკუმენტი 8296, 1999წ. იანვარი
11. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა, დოკუმენტი 8275, 1998წ. დეკემბერი

12. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა, რეკომენდაცია 1201 (1993)
13. მინისტრთა კომიტეტისა და საპარლამენტო ასამბლეისადმი წარდგენილი ყოველწლიური მოხსენება (1999წ. 15 ოქტომბერი – 2001წ. 1 აპრილი), ადამიანის უფლებათა კომისარი, ევროპის საბჭო
14. CG/BUR (5) 62 rev: მოხსენება საქართველოში ადგილობრივი და რეგიონალური დემოკრატიის მდგომარეობის შესახებ, ევროპის ადგილობრივი და რეგიონალური ხელისუფლების კონგრესი, ევროპის საბჭო, 1998წ. დეკემბერი
15. ”მოხსენება ევროპის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციასთან და მის ოქმებთან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობის შესახებ: პილოტური პროექტი” (2001წ. თებერვალი)
16. CERD/C/369/Add.1: საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ – 2000 წელს წარსადგენი წევრ სახელმწიფოთა პირველადი მოხსენებები – დამატება, საქართველო, გაერო, 2000წ. მაისი
17. CERD/C/SR/1453: 1453-ე სხდომის შემავჯამებელი ოქმი: საქართველო 20.03.2001, გაერო, 2001წ. მარტი
18. E/CN.4/2000/140: რასიზმი, რასობრივი დისკრიმინაცია, ქსენოფობია და დისკრიმინაციის ყველა ფორმა: ჟენევაში გაეროს მისიისადმი, ადამიანის უფლებათა კომისიის თავმჯდომარის სახელზე გაგზავნილი საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლის 2000 წლის 21 მარტის წერილი, გაერო, 2000წ. მარტი
19. CERD/C/58/Misc.25/Rev.3: რასობრივი დისკრიმინაციის საწინააღმდეგო კომიტეტის დასკვნითი მოსაზრებები და წინადადებები, გაერო, 2001წ. მარტი
20. E/1990/Add.37: ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა პაქტის განხორციელება, პირველადი მოხსენება: საქართველო, 1998წ. სექტემბერი
21. E/C.12/1/Add.42: ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა კომიტეტის დასკვნითი მოსაზრებები: საქართველო, გაერო, 2000წ. მაისი
22. HRI/CORE/Add.90: საბაზო დოკუმენტი, რომელიც წარმოადგენს წევრ სახელმწიფოთა მოხსენებების შემადგენელ ნაწილს: საქართველო, გაერო, 1997წ. აგვისტო
23. CCPR/C/79/Add.75: ადამიანის უფლებათა კომიტეტის დასკვნითი მოსაზრებები: საქართველო, გაერო, 1997წ. აპრილი
24. გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარი, დოკუმენტაციისა და კვლევების ცენტრი, “ლტოლვილები და თავშესაფრის მაძიებლები საქართველოდან – ზოგადი მიმოხილვა”, 1999წ. ოქტომბერი

25. გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარი, “ეროვნული უმცირესობები საქართველოში”, თბილისი, 1999წ.
26. საქართველოს სახალხო დამცველი, 2000 წლის წლიური ანგარიში
27. აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტი, “ადამიანის უფლებათა პრაქტიკა - 2000 წლის მოხსენებები ქვეყნების მიხედვით: საქართველო”, 2001წ. თებერვალი
28. აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტი, “ადამიანის უფლებათა პრაქტიკა - 1999 წლის მოხსენებები ქვეყნების მიხედვით: საქართველო”, 2000წ. თებერვალი
29. “Amnesty International”, 2000წ. წლიური ანგარიში
30. “საქართველო: წამებისა და ცუდი მოპყრობის სავარაუდო ფაქტები”, “Amnesty International” (EUR/56/01/00), 2000წ. თებერვალი
31. “საქართველო: რა აშფოთებს “Amnesty International”-ს”, “Amnesty International” (EUR/56/02/98), 1998წ. აგვისტო
32. ჰელსინკის საერთაშორისო ფედერაცია, 1999 წლის წლიური ანგარიში
33. ადამიანის უფლებები ეუთოს რეგიონში: ბალკანეთი, კავკასია, ევროპა, ცენტრალური აზია და ჩრდილოეთ ამერიკა, 2000წ. მოხსენება, ჰელსინკის საერთაშორისო ფედერაცია, 2000წ. ივნისი
34. “Human Rights Watch”, 2001 წლის წლიური მოხსენება
35. “საქართველო: რეფორმების უკან დახევა – შესწორებები აფერხებენ სამართლის ხელმისაწვდომობას”, “Human Rights Watch”, 2000წ. ოქტომბერი
36. “გენოციდისა და ეთნიკური წმენდის პოლიტიკა აფხაზეთში, საქართველო – აგრესიული სეპარატიზმის მთავარი ინსტრუმენტი”, საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, თბილისი, 1999წ. ივლისი
37. FUEN-ის დელეგაციის ფაქტების დამდგენი მისია საქართველოში, ევროპის ეროვნებათა ფედერალური კავშირი (FUEN), 2000წ. ოქტომბერი
38. დამოუკიდებელი საზოგადოების - “ადამიანის უფლებები საქართველოში” - ბიულეტენები

შემდეგი დამატება არ წარმადგენს ECRI-ს ანალიზისა და წინადადებების შემადგენელ ნაწილს, რომელიც ეხება საქართველოში არსებულ მდგომარეობას

დამატება

ECRI აღნიშნავს, რომ წინამდებარე მოხსენებაში მოტანილი ანალიზი მოიცავს სიტუაციას 2001 წლის 22 ივნისის მდგომარეობით. შემდგომში მომხდარი ნებისმიერი ცვლილება ჩდი-ს მიერ გათვალისწინებული არ არის

ECRI-ს მოხსენებებისათვის შემუშავებული პროცედურის თანახმად, საქართველოს ხელისუფლებამ დანიშნა საკონტაქტო თანამდებობის პირი, რომელმაც მიიღო მონაწილეობა ECRI-სთან მოხსენების ტექსტთან დაკავშირებით გამართულ კონფიდენციალურ დიალოგში. მის მიერ წარმოდგენილი მრავალი კომენტარი ECRI-მ გათვალისწინა და შეიტანა მოხსენებაში.

ამასთან, ამ დიალოგის შედეგად, საქართველოს ხელისუფლებამ გამოთქვა დაუნიებული თხოვნა იმის თაობაზე, რომ მისი შემდეგი მოსახრებები გამოქვეყნებულიყო ECRI-ს მოხსენებასთან ერთად, დანართის სახით.

***saqarTvelos xelisuflebis mier warmodgenili mosazrebebi
saqarTvelos Taobaze ECRI-s moxsenebasTan dakavSirebiT***

” moxsenebis proeqtis komentirebisas me vTxove ECRI-s Secvalos ramdenjerme gamoyenebuli (gverdi me-10) termini “Turqi mesxebi” terminiT ”samxreT saqarTvelodan 1944 wels deportirebuli mosaxleoba”, romelsac saerTod iyenebs evropis sabWo. Tu ECRI ar miiRebs Cems winadadebas, gTxovT gamoaqveynoT es winadadeba moxsenebis danarTis saxiT”.